

ОЦІНКА ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Ясишена В.В., к.е.н.,

Мельничук І.В., к.е.н.,

Вінницький інститут економіки

Тернопільського національного економічного університету

У статті удосконалено методику оцінки якості управління підприємством залежно від структури грошових потоків. На прикладі визначено результати оцінки якості грошових потоків промислових підприємств, що дозволило виявити рівень управління ними.

Qualified methods of enterprise management estimation according to the structure of cash flows are improved in this article. On the example the results of estimation of the quality of industrial enterprises cash flows are defined, which allowed to find out the level of their management.

Ключові слова: оцінка якості; позитивний (негативний) грошовий потік; чистий рух грошових коштів; операційна, інвестиційна та фінансова діяльність.

Keywords: the quality estimation; the positive (negative) cash flow; the net movement of the cash flow; the operating, investment and financial activity.

Актуальність проблеми. В умовах сучасного ринку для підприємств швейної промисловості, які перебувають у кризовому стані в умовах нестабільності й ризику неплатежів, проблема управління грошовими потоками стає надзвичайно важливою, тому що впливає на рівень управління підприємством в цілому. Для підвищення рівня управління грошовими потоками на підприємствах необхідно проводити дослідження, спрямовані на визначення структури, обсягів даних, форм звітності, термінів подання інформації для системи управління, які ґрунтуються на розробці методик й організації обліку, аналізу та аудиту грошових потоків і їхнього ефективного використання. Комплексний підхід до вивчення грошових потоків промислових

підприємств дає можливість виявити негативні тенденції їх розвитку і в цілому оцінити якість управління ними. Відповідно удосконалення методики оцінки якості управління грошовими потоками є актуальним дослідженням.

Аналіз останніх наукових досліджень. Значний вклад в розробку окремих складових цієї проблематики внесли низка зарубіжних та вітчизняних вчених: К. Друрі, Р. Вандер Віл, Д. Міддлтон, Е. Нікхбахт, Т. Райс, Ч. Хорнгрен, Дж. Фостер, Л. Н. Павлова, І. О. Бланк, В. В. Бочаров, Т. А. Бочарова, С. Ф. Голов, О. Кононенко, О. О. Терещенко, Л. О. Лігоненко та інші економісти. Проте у вітчизняній літературі проблема оцінки якості управління грошовими потоками промислових підприємств висвітлюється недостатньо повно та ґрунтовно.

Мета роботи полягає в удосконаленні методики оцінки якості управління грошовими потоками промислових підприємств для підвищення рівня управління ними.

Виклад основного матеріалу дослідження. Грошові потоки, які не підпорядковані чіткій системі управління, не можуть сприяти ефективному розвитку підприємства, а тому стають некерованими і виходять з-під контролю. Важливим етапом управління грошовими потоками є організація на підприємстві управлінського обліку грошових потоків, який є інформаційним джерелом для інших підрозділів підприємства.

Під процесом управління грошовими потоками на підприємстві розуміють «систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням грошових коштів підприємства та організацією його обороту» [2, с. 132; 4, с. 51]. До основних етапів управління грошовими потоками можна віднести такі етапи:

1. Визначення мети, завдань, об'єктів управління грошовими потоками.
2. Виділення факторів, які впливають на формування грошових потоків підприємства, а також факторів, що супроводжуються ризиками.

3. Організація і ведення фінансового і управлінського обліку грошових потоків підприємства та забезпечення необхідних форм звітності (стандартної, довільної форм).
4. Проведення аналізу руху грошових потоків (ретроспективний, оперативний (поточний), перспективний).
5. Оптимізація грошових потоків підприємства, тобто визначення їх оптимального рівня.
6. Прогнозування грошових потоків підприємства.
7. Корегування діяльності.
8. Створення ефективної інформаційної системи управління грошовими потоками.
9. Забезпечення ефективного контролю за грошовими потоками підприємства (внутрішній, зовнішній аудит).

Загалом управління грошовими потоками є цілісною системою. Метою управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги та стійкого економічного зростання підприємства [2, с. 137; 4, с. 52].

Заслуговує на увагу погляд викладений І. О. Бланком, який виділяє такі завдання управління грошовими потоками [2, с. 137]:

- формування достатнього обсягу грошових ресурсів підприємства відповідно до потреб його майбутньої господарської діяльності;
- оптимізація розподілу грошових ресурсів підприємства за видами і напрямками господарської діяльності;
- забезпечення високого рівня фінансової стійкості підприємства в процесі його розвитку;
- підтримка прийняттого рівня платоспроможності;
- максимізація чистого грошового потоку, що забезпечує задані темпи економічного розвитку підприємства на умовах самофінансування;
- забезпечення мінімізації витрат грошових коштів в процесі господарської діяльності.

Для забезпечення мети управління грошовими потоками і підвищення його ефективності доцільно до наведених завдань додати ще такі:

- сприяння зменшенню потреби підприємства у позичковому капіталі, на основі раціонального використання власних грошових ресурсів;
- сприяння підвищенню обороту грошових коштів;
- сприяння ефективності використання грошових коштів і пошук резервів їх зростання.

Вищевикладене свідчить про те, що стан руху грошових потоків є вагомим індикатором якості управління підприємством.

В інших наукових працях нами наведено методику системного аналізу грошових потоків підприємств, яка базується на поетапному дослідженні руху грошових потоків за допомогою застосування широкого спектра розрахункових показників, яка дозволяє характеризувати і виявляти слабкі місця та тенденції розвитку грошових потоків. Завданням цієї статті є врахування і вдосконалення загальноприйнятої методики оцінки якості управління підприємством залежно від структури грошових потоків [3, с. 86]. Ця методика доповнена нами з таких аспектів:

- наведено всі можливі варіанти сполучення чистих грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- враховано загальний чистий грошовий потік по підприємству;
- до оцінки якості управління грошовими потоками (хороше, нормальне, кризове) додано критерій «нестабільне підприємство»;
- для визначення рівня якості управління грошовими потоками, серед підприємств галузі, кожному критерію привласнено відповідний бал (хороше – 4, нормальне – 3, нестабільне – 2, кризове – 1).

Для оцінки якості управління грошовими потоками наведено можливі варіанти структури грошових потоків, які узагальнено у табл. 1.

Відповідно до П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів» операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю. Інвестиційна діяльність –

придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів. Фінансова діяльність – діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства [5].

Користувачі фінансової звітності повинні звертати увагу на рух грошових коштів від усіх видів діяльності, а особливо на операційну діяльність, яка є основною на підприємстві і повинна забезпечувати найбільший грошовий потік. Якщо підприємство здатне генерувати значний позитивний грошовий потік, то воно буде здатне витримати вплив негативних зовнішніх і внутрішніх факторів.

Таблиця 1 – Методика оцінки якості управління підприємством залежно від структури грошових потоків

Вид діяльності	Варіанти					
	Операційна	+	+	+	+	+
Інвестиційна	-	+	+	-	-	-
Фінансова	-	+	-	+	+	-
Чистий рух коштів за звітний період	+	+	+	+	-	-
Загальна оцінка якості управління	хороше	нормальне	нормальне	нормальне	нестабільне	нестабільне
Бал оцінки якості управління	4	3	3	3	2	2

Продовж. табл. 1

Вид діяльності	Варіанти					
	Операційна	+	-	-	-	-
Інвестиційна	+	-	-	+	+	+
Фінансова	-	-	+	+	-	-
Чистий рух коштів за звітний період	-	-	+(-)	+(-)	+(-)	+(-)
Загальна оцінка якості управління	нестабільне	кризове	кризове	кризове	кризове	кризове
Бал оцінки якості управління	2	1	1	1	1	1

(+) – чистий грошовий потік має позитивне значення,

(-) – чистий грошовий потік має негативне значення

Узагальнивши варіанти розвитку грошових потоків в табл. 1, до категорії «хороше підприємство», можна віднести підприємство, яке генерує позитивний грошовий потік від операційної діяльності, який повністю покриває негативний

грошовий потік від інвестиційної і фінансової діяльності. Позитивний грошовий потік від операційної діяльності формувався за рахунок надходження грошових коштів від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також за рахунок виготовлення готової продукції з давальницької сировини, погашення дебіторської заборгованості. Негативний грошовий потік від інвестиційної діяльності сформований за рахунок відтоку грошових коштів на придбання фінансових інвестицій, необоротних активів, що є позитивним для розвитку підприємства. Негативний грошовий потік від фінансової діяльності сформований за рахунок відтоку грошових коштів на сплату дивідендів, відсотків за вкладений в підприємство капітал, викуп власних цінних паперів, також це вказує на те, що підприємство не залучає значні кредити, а обходиться власними коштами. В результаті позитивного грошового потоку від операційної діяльності і негативних грошових потоків від інвестиційної і фінансової діяльності підприємство має позитивний чистий грошовий потік по підприємству в цілому.

До категорії «нормальне підприємство» можна віднести підприємства, які мають позитивний грошовий потік від операційної діяльності. В результаті інвестиційної діяльності підприємства можуть генерувати негативний або позитивний грошовий потік. Позитивний грошовий потік формується за рахунок реалізації майнових комплексів, необоротних активів, повернення наданих позик, отримання відсотків та реалізації фінансових інвестицій. В результаті фінансової діяльності вони можуть генерувати негативний або позитивний грошовий потік. Позитивний грошовий потік формується за рахунок отримання кредитів, поповнення власного капіталу та інших надходжень. Але в цілому по підприємству в результаті всіх перерахованих операцій має переважати позитивний чистий грошовий потік.

До категорії «нестабільне підприємство» можна віднести підприємства, які генерують позитивний грошовий потік від операційної діяльності. Але в результаті інвестиційної діяльності відбувається генерування позитивного або негативного грошового потоку. У результаті всіх операцій в цілому по

підприємствах спостерігається загальний чистий негативний грошовий потік, що вказує на те, що надходження від операційної діяльності є недостатніми для покриття інвестиційної та фінансової діяльності.

До категорії «кризове підприємство» можна віднести підприємства, які генерують негативний грошовий потік від операційної діяльності, який формується від значних витрат грошей на закупівлю матеріалів у постачальників, витрат, пов'язаних з виробництвом, виплат заробітної плати, погашення кредиторської заборгованості й інших витрат, пов'язаних з господарською діяльністю. У результаті інвестиційної та фінансової діяльності спостерігається коливання негативного і позитивного грошових потоків, які переважно формуються під впливом таких операцій, як продаж необоротних активів підприємства, залучення надмірних кредитних коштів. У результаті діяльності на таких підприємствах спостерігається коливання чистого загального грошового потоку від негативного до позитивного.

На основі запропонованих варіантів структури грошових потоків оцінено якість управління підприємством на прикладі семи швейних промислових підприємств (табл. 2).

Таблиця 2 – Результати оцінки якості управління підприємствами залежно від структури грошових потоків

ВАТ «Володарка»						
1	2	3	4	5	6	7
Вид діяльності	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Операційна	4 624,9	1 752,2	605,6	1751,5	1982	5173
Інвестиційна	-3 376,6	-2 396,5	-541,8	-1048,1	-203	-587
Фінансова	569,8	-1 492,5	175,6	-475,8	-942	-5545
Чистий рух коштів за звітний період	1 818,1	-2 136,8	239,4	227,6	837	-959
Загальна оцінка якості управління	нормаль-не	нестабіль-не	нормаль-не	хороше	хороше	нестабіль-не
Бал оцінки якості управління (18)	3	2	3	4	4	2
ВАТ «Маяк»						
Вид діяльності	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Операційна	3 486,7	1 879,4	1 597,2	1096,2	-412	-369
Інвестиційна	-2 991,7	-2 138,3	-417,6	-2190,9	-174	79
Фінансова	-523,3	462,8	-1 108,3	1476,9	1588	-513
Чистий рух коштів за звітний період	-28,3	203,9	71,3	382,2	1002	-803

Продовж. табл. 2

1	2	3	4	5	6	7
Загальна оцінка якості управління	нестабільне	нормальне	хороше	нормальне	кризове	кризове
Бал оцінки якості управління (14)	2	3	4	3	1	1
ВАТ «Добрянська швейна фабрика «Полісся»						
Вид діяльності	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Операційна	-94,3	168,4	-112	-23,4	1	-2
Інвестиційна	0	-18,1	-5,8	4,7	-2	0
Фінансова	37,3	-38	50	-50,2	0	0
Чистий рух коштів за звітний період	-57	112,3	-67,8	-68,9	-1	-2
Загальна оцінка якості управління	кризове	хороше	кризове	кризове	нестабільне	кризове
Бал оцінки якості управління (10)	1	4	1	1	2	1
ВАТ «Трембіта»						
Вид діяльності	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Операційна	1 534	2 472,7	1 857,5	-1687,3	3254	—
Інвестиційна	-641,4	-2 198,7	-6 432,5	-610,5	-8650	—
Фінансова	-880	-14,2	4 396,6	2920,6	4617	—
Чистий рух коштів за звітний період	12,6	259,8	178,4	622,8	-779	—
Загальна оцінка якості управління	хороше	хороше	нормальне	кризове	нестабільне	—
Бал оцінки якості управління (14)	4	4	3	1	2	0
ВАТ «Гротгола»						
Вид діяльності	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Операційна	-353,3	1 071,2	-69,7	-351,4	106	-401
Інвестиційна	-31,5	88,4	105,4	-16,4	466	90
Фінансова	354,2	-1 181,6	-34,9	371	159	-424
Чистий рух коштів за звітний період	-30,6	-22	0,8	3,2	731	-735
Загальна оцінка якості управління	кризове	нестабільне	кризове	кризове	нормальне	кризове
Бал оцінки якості управління (9)	1	2	1	1	3	1
ВАТ «Гульчинська швейна фабрика»						
Вид діяльності	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Операційна	-27,8	-104	40	397,9	96	-89
Інвестиційна	-163,5	-244,9	31,1	-435	-3	-6
Фінансова	94,8	334,8	-76,8	40	0	0
Чистий рух коштів за звітний період	-96,5	-14,1	-5,7	2,9	93	-95
Загальна оцінка якості управління	кризове	кризове	нестабільне	нормальне	нормальне	кризове
Бал оцінки якості управління (11)	1	1	2	3	3	1

1	2	3	4	5	6	7
ВАТ «Козятинська швейна фабрика»						
Вид діяльності	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Операційна	76,3	95,2	112,7	365,3	151	1240
Інвестиційна	-76	-133,3	-243,3	-554,6	-28	-23
Фінансова	-15,2	44,6	154,2	158,8	133	-178
Чистий рух коштів за звітний період	-14,9	6,5	23,6	-30,5	256	1039
Загальна оцінка якості управління	нестабільне	нормальне	нормальне	нестабільне	нормальне	хороше
Бал оцінки якості управління (17)	2	3	3	2	3	4

* Дані ВАТ «Трембіта» за 2009 р. відсутні у зв'язку із припиненням і перетворенням акціонерного товариства

Результати оцінки якості управління підприємством узагальнено на рис. 1.

У результаті групування даних досліджуваних підприємств (рис. 1) визначено, що протягом 2004—2009 рр. критерій хороше і нормальне підприємство складає 42,9 %, а нестабільне, кризове підприємство і припинення діяльності – 57,1 %. Це вказує на невисокий рівень управління, тому що на швейних підприємствах нестабільне та кризове управління підприємством залежно від структури грошових потоків переважає на 14,2 %.

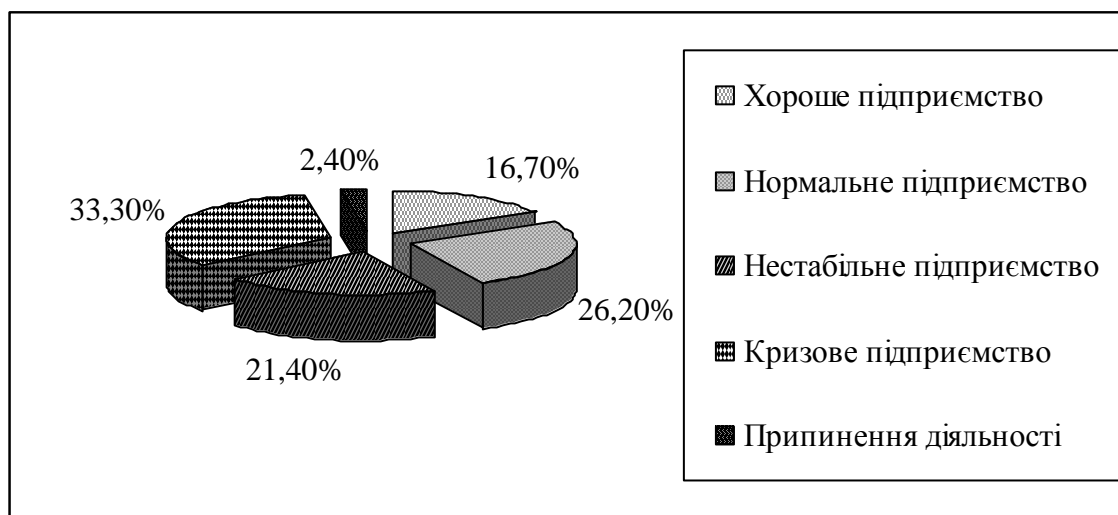

Рисунок 1 – Оцінка якості управління підприємством залежно від структури грошових потоків

За рахунок встановлення критеріїв оцінки якості управління швейними підприємствами і привласнення відповідних балів, визначено загальний рівень якості управління грошовими потоками серед досліджуваних підприємств за період з 2004 по 2009 рр. (рис. 2).

Рисунок 2 – Рівень якості управління швейними підприємствами залежно від структури грошових потоків за 2004–2009 рр.

З рис. 2 видно, що протягом досліджуваного періоду найвищу якість управління грошовими потоками забезпечило ВАТ «Володарка», а найнижчу – ВАТ «Троттола».

Ця методика може використовуватись для визначення рівня управління підприємствами залежно від структури грошових потоків у галузевому масштабі за різні періоди часу.

В цілому до недоліків системи управління грошовими потоками швейних підприємств можна віднести такі:

- неналагоджена система управління грошовими потоками;
- на швейних підприємствах майже не ведеться управлінський облік грошових потоків, тому що не сформована інформаційна база, яка б забезпечувала всі управлінські центри необхідною інформацією про рух грошових коштів;
- здійснюється незаплановане надлишкове придбання матеріалів, яке збільшує витрачання грошових коштів, а відповідно викликає їх дефіцит;
- до боржників підприємства не вживаються відповідні заходи, які могли б зменшити прострочену дебіторську заборгованість;
- неефективне використання тимчасово вільних коштів;

-Звіт про рух грошових коштів на середніх і великих підприємствах складають один раз на рік, а на малих – не складають взагалі. Тому дані, які містить цей звіт, не можуть бути використані в повній мірі;

-рекомендований П(С)БО 4 прямий метод складання Звіту про рух грошових коштів не дає можливості в повній мірі оцінити взаємозв'язок між прибутком та чистим грошовим потоком, тому для більшої аналітичності потрібно ще використовувати непрямий метод.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок в цьому напрямку

За результатами проведеної оцінки якості управління підприємством залежно від структури грошових потоків встановлено, що на досліджуваних підприємствах мають місце недоліки в системі управління грошовими потоками. Підприємства швейної промисловості потребують збалансованості грошових потоків та їх поповнення для більш ефективного фінансування своєї діяльності. Управління підприємством повинно ґрунтуватись на аналізі й оцінці грошових потоків з використанням інформації, яку несе Звіт про рух грошових коштів.

Таким чином, використання інформації про грошові потоки повинно стати важливим елементом оцінки якості управління підприємством і привести до підвищення ефективності використання і прогнозування грошових потоків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баліцька В. В. Загальні параметри грошових потоків підприємств України / В. В. Баліцька // Формування ринкових відносин в Україні. — 2007. — № 7. — С. 121—126.
2. Бланк И. А. Управление денежными потоками. — 2-е изд., перераб. и доп. / И. А. Бланк. — К. : Ника-Центр, 2007. — 752 с.
3. Кононенко О. Анализ финансовой отчетности. – 3-е изд., перераб. и доп. – Х. : Фактор, 2005. — 156 с.

4. Лігоненко Л.О., Ситник Г.В. Управління грошовими потоками: Навч. посіб. – К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2005. – 255 с.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87 // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – № 10 (1767). – С. 26—31.
6. Ясишена В. В. Теоретичні аспекти аналізу грошових потоків підприємств / В. В. Ясишена // Економічний простір: Збірник наукових праць. — № 16. — Дніпропетровськ : ПДАБА, 2008. — С. 123—131.